DOMSTOLENS DOM (tredje avdelningen)

den 7 september 2006 *

I mål C-125/05,

angående en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 234 EG, som framställts av Østre Landsret (Danmark), genom beslut av den 15 mars 2005, som inkom till domstolen den 17 mars 2005, i målet

VW-Audi Forhandlerforeningen, som representant för Vulcan Silkeborg A/S,

mot

Skandinavisk Motor Co. A/S,

meddelar

DOMSTOLEN (tredje avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden A. Rosas samt domarna J.-P. Puissochet, S. von Bahr, U. Lõhmus och A. Ó Caoimh (referent),

* Rättegångsspråk: danska.

generaladvokat: L.A. Geelhoed,
justitiesekreterare: biträdande justitiesekreteraren H. von Holstein,

efter det skriftliga förfarandet och förhandlingen den 16 februari 2006,

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

— VW-Audi Forhandlerforeningen, som representant för Vulcan Silkeborg A/S, genom M. Goeskjær och P. Gregersen, advokater,

— Skandinavisk Motor Co. A/S, genom C. Karhula Lauridsen, T. Ryhl och J. Ørskov Rasmussen, advokater,

— Europeiska gemenskapernas kommission, genom N.B. Rasmussen och A. Whelan, båda i egenskap av ombud,

och efter att den 27 april 2006 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

följande

Dom

1 Begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av artikel 5.3 i kommissionens förordning (EG) nr 1475/95 av den 28 juni 1995 om tillämpningen av fördragets

artikel [81].3 på vissa grupper försäljnings- och serviceavtal för motorfordon (EGT L 145, s. 25).

2 Begäran har framförts i ett mål mellan VW-Audi Forhandlerforeningen (sammanslutning av Volkswagen- och Audiåterförsäljare), som representant för Vulcan Silkeborg A/S (nedan kallad VS) och Skandinavisk Motor Co. A/S (nedan kallat SMC) och rör huruvida SMC:s uppsägning av återförsäljaravtalen med VS, med ett års uppsägningstid, om försäljning av Audibilar i Danmark var rättsenlig.

Tillämpliga bestämmelser

3 I skäl 19 till förordning nr 1475/95 anges följande:

"I artikel 5.2.2, 5.2.3 och 5.3 fastställs minimivillkor för undantag med avseende på försäljnings- och serviceavtalets giltighetstid och uppsägning. Eftersom försäljarens investeringar för att förbättra försäljning och service beträffande de varor som omfattas av avtalet och ett kortfristigt avtal eller ett avtal med kort uppsägningstid leder till att försäljarens beroende av leverantören ökar väsentligt. För att inte försvåra en utveckling mot mer flexibla och effektiva strukturer för försäljning bör leverantören ges möjlighet att säga upp avtalet om hela, eller en väsentlig del av, säljorganisationen skall omorganiseras. ..."

4 Enligt artikel 1 i förordning nr 1475/95 medges undantag från förbudet i artikel 81.1 EG för sådana avtal som innebär att en leverantör överlåter uppgiften att inom ett angivet område främja försäljningen av de varor som omfattas av avtalet åt en godkänd återförsäljare och enligt vilka leverantören förbinder sig att inom detta område leverera fordon och reservdelar endast till denne återförsäljare.

5 I artikel 4.1 i samma förordning föreskrivs att undantaget gäller oavsett om försäljaren har ålagts skyldigheten att för försäljning och service iaktta minimikrav, särskilt när det gäller affärslokalernas och de tekniska serviceanläggningarnas utrustning och reparation och underhåll av de varor som omfattas av avtalet.

6 I artikel 5.2 och 5.3 i samma förordning föreskrivs följande:

"2. Om försäljaren enligt artikel 4.1 har åtagit sig att förbättra distributions- och servicestrukturen, gäller undantaget under förutsättning att

...

2) avtalet gäller för en tid av minst fem år eller, om giltighetstiden är obestämd, den normala uppsägningstiden är minst två år för båda parter: ...

...

3. De villkor för undantag som anges i punkterna 1 och 2 påverkar inte:

— Leverantörens rätt att säga upp avtalet med minst ett års uppsägningstid på grund av ett behov av omorganisation av hela eller en väsentlig del av säljorganisationen.

...

I varje enskilt fall måste parterna, i händelse av meningsskiljaktigheter godta att tvisten snabbt löses genom anlitande av en oberoende expert eller genom skiljedomsförfarande, utan att detta påverkar parternas rätt att vända sig till behöriga domstolar i enlighet med gällande nationell rätt."

7 I den förklarande broschyr till förordning nr 1475/95 som Europeiska gemenskapernas kommission har utgett anges, som svar på fråga 16 a med lydelsen "Är det möjligt att säga upp ett avtal i förtid?", följande:

"Tillverkaren har rätt att säga upp avtalet i förtid (med ett års uppsägningstid) om det föreligger behov av att omorganisera hela säljorganisationen eller en väsentlig del härav. Huruvida det föreligger ett behov av omorganisation fastställs av parterna genom överenskommelse eller på försäljarens begäran genom anlitande av en oberoende expert eller genom skiljedomsförfarande. Anlitande av en opartisk expert eller skiljedomare påverkar inte parternas rätt att vända sig till behöriga domstolar i enlighet med gällande nationell rätt [artikel 5.3]. Om leverantören genom avtalen ges en ensidig uppsägningsrätt som är mer långtgående än de rättigheter som framgår av förordningen bortfaller möjligheten att tillämpa gruppundantaget automatiskt (artikel 6.1.5 ...].

Denna möjlighet till förtida uppsägning har införts för att ge tillverkaren flexibilitet i samband med omorganisationen av säljorganisationen [skäl 19 till förordningen]. Behov av omorganisation kan uppstå till följd av konkurrenternas beteende eller till följd av andra ekonomiska förhållanden, oavsett om de motiveras av en tillverkares interna beslut eller externa faktorer, till exempel om ett företag med många anställda i ett visst område lägger ned verksamheten. Med tanke på de många olika situationer som kan uppstå vore det orealistiskt att göra en lista över alla tänkbara skäl till en omorganisation.

Huruvida en 'väsentlig del' av säljorganisationen är berörd avgörs mot bakgrund av de specifika organisationsförhållanden som råder för den aktuella tillverkarens säljorganisation. 'Väsentlig' innebär både en ekonomisk och en geografisk aspekt som kan vara begränsad till säljorganisationen eller en del av den i en viss medlemsstat. Tillverkaren skall komma överens med den försäljare vars försäljningsavtal skall sägas upp — antingen med eller utan medverkan av en opartisk expert eller en skiljedomare — men inte med andra försäljare som bara påverkas indirekt av en förtida uppsägning."

8 Förordning 1475/95 ersattes den 1 oktober 2002 av kommissionens förordning (EG) nr 1400/2002 av den 31 juli 2002 om tillämpningen av artikel 81.3 i fördraget på grupper av vertikala avtal och samordnade förfaranden inom motorfordonssektorn (EGT L 203, s. 30).

9 I artikel 4 i förordning nr 1400/2002, med rubriken "Särskilt allvarliga begränsningar", föreskrivs att undantaget inte skall tillämpas på vertikala avtal med vissa begränsande syften som anges i denna bestämmelse.

10 I artikel 10 i samma förordning föreskrivs följande:

"Förbudet enligt artikel 81.1 skall inte gälla under perioden från och med den 1 oktober 2002 till och med den 30 september 2003 i fråga om avtal som redan gäller den 30 september 2002 och som inte uppfyller de villkor för undantag som anges i denna förordning men som uppfyller de villkor för undantag som anges i förordning (EG) nr 1475/95."

11 I kommissionens förklarande broschyr till förordning nr 1400/2002 besvarar kommissionen fråga 20, med rubriken "Hur kan kontrakt som är förenliga med förordning nr 1475/85 sägas upp under övergångsperioden?", bland annat på följande sätt:

"Att förordning nr 1475/95 löpte ut den 30 september 2002 och ersattes av en ny förordning innebar inte att nätverket faktiskt måste omorganiseras. En fordonstillverkare kan dock besluta att avsevärt organisera om sitt nätverk efter att förordningen trätt i kraft. För att uppfylla kraven i förordning nr 1475/95 och på så sätt utnyttja övergångsperioden skall därför kontrakt i sedvanlig ordning sägas upp två år i förväg såvida man inte beslutar att genomföra en omorganisation eller om det finns en skyldighet att betala ersättning."

12 I den förklarande broschyren anges dessutom följande om uppsägningstid i fjärde stycket i svaret på fråga 68, med rubriken "Innehåller förordningen några bestämmelser om minsta uppsägningstid?", beträffande en uppsägning med ett års uppsägningstid:

"Frågan huruvida det är nödvändigt att organisera om distributionsnätverket är objektiv, och det faktum att leverantören anser att en sådan organisation är nödvändig avgör inte frågan vid en eventuell tvist. I så fall är det den nationella domaren eller skiljedomaren som avgör frågan utifrån rådande omständigheter."

Målet vid den nationella domstolen och tolkningsfrågorna

13 SMC ingick den 21 september 1996 ett nytt avtal med VS, ett företag som sedan år 1975 har sålt bilar av märket Audi i Danmark, om försäljning av detta bilmärke i den medlemsstaten.

14 I artikel 19.1 i avtalet, med rubriken "Uppsägning med kortare uppsägningstid", föreskrivs följande:

"Leverantören får ... dock skriftligen säga upp detta avtal per rekommenderat brev och med tolv månaders uppsägningstid om det finns ett behov av att genomföra en grundläggande omorganisation av hela eller delar av leverantörens säljorganisation."

15 Den 16 maj 2002 godkände Audi AG (nedan kallat Audi) en omorganisationsplan för Audis säljorganisation i Danmark. I planen fastställdes hur många återförsäljare som behövdes för att uppnå de uppställda ekonomiska målen i Danmark.

16 Den 2 september 2002 skickade SMC en skrivelse till de 28 Audi-återförsäljarna i Danmark, däribland VS, med följande innehåll:

"Med beaktande av det nya EU-undantaget för grupper av vertikala avtal och samordnade förfaranden inom motorfordonssektorn som träder i kraft den 1 oktober 2002 måste vi omstrukturera vår säljorganisation inom ett år och anpassa försäljningsavtalen till den nya gruppundantagsförordningen.

Vi måste därför i enlighet med artikel 19.1 i försäljningsavtalen med hänvisning till den nödvändiga omorganisationen säga upp ditt Audi-personbilskontrakt med 12 månaders uppsägningstid som löper ut den 30 september 2003."

17 Samma dag skickade SMC en separat skrivelse till VS där SMC angav att man under de närmaste månaderna skulle bestämma Audis övriga krav på den enskilde återförsäljaren. I skrivelsen betonades att det fortfarande var för tidigt att fullt ut bedöma konsekvenserna för Audis dåvarande säljorganisation.

18 I en skrivelse av den 3 oktober 2002 meddelade SMC VS att man, för att kunna tillmötesgå en framtida efterfrågan på marknaden, måste minska den dåvarande säljorganisationen på 28 återförsäljare till 14 återförsäljare och att VS inte kunde erbjudas ett nytt försäljningsavtal.

19 Mot bakgrund av detta väckte VW-Audi Forhandlerforeningen, på de uppsagda Audi-återförsäljarnas vägnar, talan vid Østre Landsret och gjorde härvid gällande att uppsägningstiden borde ha varit 24 månader.

20 Østre Landsret beslutade under dessa omständigheter att vilandeförklara målet och ställa följande tolkningsfrågor till domstolen:

"1) Skall artikel 5.3 i ... förordning ... nr 1475/95 ... tolkas så att en leverantörs uppsägning, med ett års uppsägningstid, av avtalet med en försäljare skall motiveras utöver leverantörens hänvisning till nämnda bestämmelse?

2) Om svaret på fråga 1 är jakande:

Vilka krav kan det på grundval av gemenskapsrätten ställas på innehållet i en sådan motivering och när skall motiveringen ges?

3) Vad är följden av att en korrekt motivering inte har getts eller att motiveringen inte har getts i tid?

4) Skall artikel 5.3 i förordning nr 1475/95 ... tolkas så att det krävs att en uppsägning av avtalet med en återförsäljare som sker med ett års uppsägningstid skall göras mot bakgrund av en av leverantören redan utarbetad omorganisationsplan?

5) Om svaret på fråga 4 är jakande:

Vilka krav kan det på grundval av gemenskapsrätten ställas på innehållet i och formen av en av leverantören utarbetad omorganisationsplan, och när skall omorganisationsplanen finnas tillgänglig?

6) Om svaret på fråga 4 är jakande:

Skall leverantören informera den uppsagda återförsäljaren om omorganisationsplanens innehåll, och när och i vilken form skall försäljaren i förekommande fall informeras?

7) Om svaret på fråga 4 är jakande:

Vad är följden av att en eventuell omorganisationsplan inte uppfyller de krav som kan ställas på formen av och innehållet i en sådan plan?

8) Av den danska versionen av artikel 5.3 i förordning nr 1475/95 ... framgår att leverantörens uppsägning av återförsäljaren med ett års uppsägningstid förutsätter 'ett behov av omorganisation av hela eller en väsentlig del av säljorganisationen'. Begreppet nödvändighet/behov återfinns i samtliga språkversioner av förordning nr 1475/95, medan ordet genomgripande bara finns i den danska versionen.

Mot denna bakgrund ställs följande fråga:

Vilka krav kan det ställas på organisationens karaktär för att leverantören skall kunna säga upp ett avtal med ett års uppsägningstid i enlighet med artikel 5.3 i förordning nr 1475/95?

9) Skall, vid bedömningen av huruvida förutsättningarna för att leverantören skall kunna säga upp avtalet med ett års uppsägningstid i enlighet med artikel 5.3 i förordning nr 1475/95 är uppfyllda, hänsyn tas till vilka de ekonomiska konsekvenserna för leverantören skulle ha blivit om leverantören hade sagt upp avtalet med två års uppsägningstid?

10) Vem har bevisbördan för att förutsättningarna är uppfyllda för att leverantören kan säga upp avtalet med ett års uppsägningstid i enlighet med artikel 5.3 i förordning nr 1475/95 ... och hur kan en sådan bevisbörda fullgöras?

11) Skall artikel 5.3 i förordning nr 1475/95 ... tolkas så att förutsättningarna för att leverantören skall kunna säga upp avtalet med ett års uppsägningstid i enlighet med denna bestämmelse kan vara uppfyllda redan på den grunden att genomförandet av förordning nr 1400/2002 i sig kan ha gjort att det finns ett behov av en genomgripande omorganisation av leverantörens säljorganisation?"

Prövning av tolkningsfrågorna

21 Den hänskjutande domstolen önskar framför allt få förtydligat omfattningen av den rätt för leverantören som föreskrivs i artikel 5.3 första stycket första strecksatsen i förordning nr 1475/95 att säga upp avtalet med minst ett års uppsägningstid på grund av ett behov av omorganisation av hela eller en väsentlig del av säljorganisationen.

22 Den hänskjutande domstolen önskar, vilket även kommissionen och SMC har visat på under förhandlingen, med sina frågor, framför allt få klarhet i vilka villkor som gäller för utövandet av en sådan rätt att säga upp avtalet (frågorna 8 och 9). Den hänskjutande domstolen har samtidigt frågat vem som har bevisbördan för att dessa villkor är uppfyllda och hur bevisbördan skall fullgöras (fråga 10). Det frågas dessutom huruvida det föreligger några formkrav för att utöva denna uppsägningsrätt med avseende på motivering och en omorganisationsplan (frågorna 1–7). Den

hänskjutande domstolen önskar slutligen få klarhet i om den omständigheten att förordning nr 1400/2002 trätt i kraft i sig medför att det fanns ett behov av att göra en genomgripande omorganisation av säljorganisationen i den mening som avses i den relevanta bestämmelsen i förordning nr 1475/95 (fråga 11).

Frågorna 8 och 9

23 Den hänskjutande domstolen önskar med dessa frågor, som skall behandlas gemensamt, framför allt få klarhet i vilka grundvillkor som skall vara uppfyllda för att artikel 5.3 första stycket första strecksatsen i förordning nr 1475/95 skall vara tillämplig.

24 Enligt artikel 5.2.2 i förordning nr 1475/95 gäller att om försäljaren har åtagit sig att förbättra distributions- och servicestrukturen gäller undantaget, om giltighetstiden är obestämd, under förutsättning att den normala uppsägningstiden är minst två år för båda parter.

25 Enligt artikel 5.3 första stycket första strecksatsen påverkar inte de villkor för undantag som avses i sistnämnda bestämmelse leverantörens rätt att säga upp ett avtal med minst ett års uppsägningstid på grund av ett behov av omorganisation av hela eller en väsentlig del av säljorganisationen.

26 Det framgår av skäl 19 till förordning nr 1475/95 att oavsett de investeringar som återförsäljarna har gjort för att förbättra försäljning och service beträffande de varor som omfattas av avtalet, får en utveckling mot mer flexibla och effektiva strukturer för försäljning inte försvåras. Det följer dessutom av samma skäl att leverantören bör

ges möjlighet att säga upp avtalet om hela, eller en väsentlig del av, säljorganisationen skall omorganiseras.

27 Härav följer att artikel 5.3 första stycket första strecksatsen i förordning nr 1475/95 är en undantagsbestämmelse som skall tolkas restriktivt.

28 Det följer även av ovannämnda bestämmelses ordalydelse att två villkor skall vara uppfyllda för att ett avtal skall få sägas upp. För det första skall det föreligga en omorganisation av hela den berörda säljorganisationen eller en väsentlig del av den och för det andra skall det finnas ett behov av omorganisationen.

29 Vad beträffar det första villkoret framgår det av den aktuella bestämmelsen att detta för det första gäller ett krav på "omorganisation" av den berörda leverantörens säljorganisation. En sådan omorganisation innebär nödvändigtvis en förändring i återförsäljarens säljorganisation avseende bland annat dess beskaffenhet, form och syfte, fördelningen av uppgifter internt, hur berörda varor och tjänster tillhandahålls, antalet återförsäljare i säljorganisationen eller deras egenskaper samt organisationens geografiska täckning.

30 Det följer dessutom av artikel 5.3 första stycket första strecksatsen i förordning nr 1475/95, i samtliga språkversioner förutom den danska, att omorganisationen skall avse "hela" den berörda säljorganisationen eller "en väsentlig del" av den. Ändringarna i den berörda säljorganisationen skall således vara såväl innehållsmässigt som geografiskt betydande.

31 Det är de nationella domstolarna och skiljedomstolarna som utifrån alla faktiska omständigheter i tvisten, särskilt den berörda leverantörens specifika säljorganisation, skall bedöma om det objektivt sett föreligger en sådan omorganisation av säljorganisationen.

32 Den omständigheten, som kommissionen har anfört och som generaladvokaten har påpekat i punkterna 15–26 i förslaget till avgörande, att den danska språkversionen av artikel 5.3 första stycket första strecksatsen i förordning nr 1475/95 i motsättning till bestämmelsens ordalydelse i andra språkversioner hänvisar till nödvändigheten av en "genomgripande" (gennemgribende) omorganisation av säljorganisationen har inte någon avgörande betydelse i detta sammanhang, eftersom en sådan precisering inte tillför något utöver kravet på en väsentlig förändring som kan utläsas ur villkoret att det skall föreligga en omorganisation av hela eller en väsentlig del av säljorganisationen. Detta framgår av samtliga andra språkversioner.

33 Vad beträffar det andra villkoret har kommissionen och SMC gjort gällande att det endast är leverantören som skall värdera om det finns ett behov av att omorganisera säljorganisationen. Syftet med förordning nr 1475/95 är nämligen inte att låta domstol eller skiljedomstol bedöma vilka kommersiella överväganden en leverantör har gjort vid en omorganisation. Leverantörens frihet att bestämma antalet återförsäljare begränsas inte heller genom förordningens bestämmelser. Det är således tillräckligt, för att villkoret skall vara uppfyllt, att det föreligger ett orsakssamband mellan uppsägningen och en omorganisation av den berörda säljorganisationen.

34 Detta argument, som, för kommissionens del, skiljer sig från det argument som kommissionen redogjorde för i svaret på fråga 68 i de förklarande anmärkningarna till förordning nr 1400/2002, kan inte godtas.

35 Det är förvisso korrekt att i en tvist om huruvida det är rättsenligt att säga upp ett avtal med förkortad uppsägningstid, enligt de villkor som anges i artikel 5.3 första stycket första strecksatsen i förordning nr 1475/95, är det varken nationella domstolars eller skiljedomstolars uppgift att ifrågasätta de ekonomiska och affärsmässiga skälen för varför en leverantör har beslutat att omorganisera sin säljorganisation.

36 Härav följer emellertid inte desto mindre att leverantören av hänsyn till försäljarnas rätt att inte berövas allt verkningsfullt rättsligt skydd inte får göra en helt fri bedömning av behovet att vidta en sådan omorganisation. Det är detta behov som enligt artikel 5.3 första stycket första strecksatsen i förordning nr 1475/95 möjliggör för leverantören att säga upp ett avtal utan att iaktta den normala uppsägningstiden på två år i artikel 5.2.2 samtidigt som leverantören behåller fördelen med gruppundantaget som följer av denna förordning genom tillämpning av artikel 81.3 EG.

37 Med tanke på såväl syftet med artikel 5.3 första stycket första strecksatsen i förordning nr 1475/95 som den omständigheten att bestämmelsen är en undantagsbestämmelse, skall behovet av en omorganisation för att kunna utöva rätten att säga upp avtalet med en förkortad uppsägningstid på minst ett år givetvis vara trovärdigt motiverat utifrån ekonomiska effektivitetsskäl som grundas på objektiva, interna eller externa, omständigheter som på grund av den konkurrenssituation som leverantören är verksam i skulle kunna skada den befintliga säljorganisationen om inte denna omorganiserades skyndsamt.

38 Endast den omständigheten att leverantören anser att det finns ett behov av att omorganisera säljorganisationen, till följd av en subjektiv affärsmässig bedömning av densamma, är dock inte i sig tillräckligt för att motivera behovet av en sådan omorganisation enligt artikel 5.3 första stycket första strecksatsen i förordning

nr 1475/95. Eventuella ekonomiskt ofördelaktiga följder för leverantören av att återförsäljaravtalet har en uppsägningstid på minst två år är däremot relevanta i detta sammanhang.

39 Det är nationella domstolar och skiljedomstolar som med beaktande av alla faktiska omständigheter i målet skall bedöma om det fanns objektiva behov av att genomföra omorganisationen.

40 Frågorna 8 och 9 skall således besvaras med att artikel 5.3 första stycket första strecksatsen i förordning nr 1475/95 skall tolkas så att den omständigheten att det finns "ett behov av en omorganisation av hela eller en väsentlig del av säljorganisationen" förutsätter en betydande ändring, såväl innehållsmässigt som geografiskt, av den berörda leverantörens säljorganisation som skall vara motiverad av ekonomiska effektivitetsskäl som grundas på objektiva, interna eller externa, omständigheter, som, mot bakgrund av den konkurrenssituation som leverantören befinner sig i, skulle kunna skada den nuvarande säljorganisationens effektivitet om den inte omorganiserades skyndsamt. Eventuella ekonomiskt ofördelaktiga följder för en leverantör av att återförsäljaravtalet sägs upp med en uppsägningstid på två år är relevanta i detta sammanhang. Nationella domstolar och skiljedomstolar skall mot bakgrund av alla faktiska omständigheter i målet bedöma om villkoren är uppfyllda.

Fråga 10

41 Den hänskjutande domstolen önskar genom fråga 10 få klarhet i vem som har bevisbördan för att villkoren för att få säga upp ett avtal med förkortad uppsägningstid om minst ett år, såsom föreskrivs i artikel 5.3 första stycket första strecksatsen i förordning nr 1475/95, är uppfyllda och hur en sådan bevisbörda skall fullgöras.

42 Domstolen har redan fastslagit att det är det företag som önskar ett individuellt undantag som skall bevisa att villkoren i artikel 81.3 EG är uppfyllda (se, för ett liknande resonemang, dom av den 17 januari 1984 i de förenade målen 43/82 och 63/82, VBVB och VBBB mot kommissionen, REG 1984, s. 19, punkt 52, svensk specialutgåva, volym 7, s. 437). Det skall även noteras att eftersom uppsägningstiden i artikel 5.3 första stycket första strecksatsen i förordning nr 1475/95 har karaktär av undantag i förhållande till den vanliga uppsägningstiden i artikel 5.2.2, är det den leverantör som önskar att säga upp avtalet med ett års uppsägningstid som skall bevisa att villkoren i artikel 5.3 första punkten första strecksatsen är uppfyllda om uppsägningens rättsenlighet bestrids av en återförsäljare vid nationell domstol eller vid skiljedomstol.

43 Vad beträffar frågan hur bevisbördan skall fullgöras, skall den avgöras enligt nationell rätt, eftersom förordning nr 1475/95 saknar bestämmelser i detta ämne.

44 Fråga 10 skall således besvaras med att artikel 5.3 första stycket första strecksatsen i förordning nr 1475/95 skall tolkas så att när en försäljare bestrider, vid nationell domstol eller skiljedomstol, att det är rättsenligt att säga upp ett avtal med ett års uppsägningstid, är det leverantören som skall bevisa att villkoren för att använda sig av rätten till en uppsägningstid på ett år i denna bestämmelse är uppfyllda. Frågan hur bevisbördan skall fullgöras avgörs av bestämmelser i nationell rätt.

Frågorna 1–7

45 Den hänskjutande domstolen önskar med frågorna 1–7 få klarhet i huruvida artikel 5.3 första stycket första strecksatsen i förordning nr 1475/95 skall tolkas så att

en leverantör som säger upp ett återförsäljaravtal med stöd av ovannämnda bestämmelse dels formellt skall motivera uppsägningsbeslutet, dels skall lägga fram en omorganisationsplan innan avtalet sägs upp.

46 VS anser att det mot bakgrund av bestämmelsens syfte, nämligen att säkerställa en effektiv konkurrens mellan säljorganisationerna genom att minska återförsäljarnas beroende ställning, krävs att återförsäljarnas verksamhet inte störs av ett uppsägningshot. Leverantören skall således skriftligt och senast vid uppsägningstillfället redogöra för de objektiva och uttryckliga skäl som leverantören grundar sin bedömning på. Det är en väsentlig del i motiveringsskyldigheten att det redan i förväg har utarbetats en omorganisationsplan. Kommissionen har uttryckt samma ståndpunkt i ett meddelande till den danska konkurrensmyndigheten, vilket framgår av en skrivelse från denna till VW-Audi Forhandlerforeningen av den 20 december 2002.

47 Det skall emellertid påpekas att såtillvida som det i artikel 5.3 första stycket första strecksatsen i förordning nr 1475/95 anförs att de villkor för undantag som anges i förordningen "[inte påverkar]" leverantörens rätt att säga upp avtalet med en uppsägningstid om minst ett år om det finns ett behov av att genomföra en genomgripande omorganisation av hela eller en del av säljorganisationen införs det genom bestämmelsen, som kommissionen korrekt har påpekat i sitt yttrande, endast en möjlighet, som med förbehåll för att de tillämpningsvillkor som anges i bestämmelsen respekteras, inte påverkar parternas avtalsfrihet inom ramen för tillämplig nationell rätt.

48 Även om en leverantör enligt ordalydelsen i artikel 5.3 första stycket första strecksatsen i förordning nr 1475/95 kan säga upp ett avtal med förkortad uppsägningstid om det finns ett behov av att genomföra en omorganisation av säljorganisationen, har leverantören emellertid inte enligt denna bestämmelse någon

särskild skyldighet avseende den formella motiveringen för uppsägningen och för omorganisationens form och innehåll. Några sådana skyldigheter följer inte heller av andra bestämmelser i förordningen.

49 Frågan huruvida en uppsägning av ett avtal med ett års uppsägningstid enligt artikel 5.3 första stycket första strecksatsen skall motiveras formellt eller om leverantören skall lägga fram en omorganisationsplan innan han skickar meddelande om uppsägning styrs under dessa omständigheter, såsom kommissionen med rätta har påpekat, helt av nationell rätt.

50 I motsats till vad VS har anfört saknar inte återförsäljarna, av detta skäl, helt rättsligt skydd om en återförsäljare vid nationell domstol eller skiljedom bestrider att en uppsägning med ett års uppsägningstid är rättsenlig, eftersom det är leverantören som skall motivera uppsägningen genom att visa att grundvillkoren för att den aktuella bestämmelsen skall kunna tillämpas faktiskt är uppfyllda. Detta framgår av punkterna 42 och 44 i denna dom.

51 Frågorna 1–7 skall således besvaras med att artikel 5.3 första stycket första strecksatsen i förordning nr 1475/95 skall tolkas så att en leverantör som säger upp ett återförsäljaravtal med stöd av denna bestämmelse varken behöver motivera uppsägningsbeslutet formellt eller lägga fram en omorganisationsplan före uppsägningen.

Fråga 11

52 Den hänskjutande domstolen önskar med fråga 11 framför allt få utrett huruvida den omständigheten att förordning nr 1400/2002 trätt i kraft i sig medför att det finns ett behov av att genomföra en omorganisering av säljorganisationen i den mening som avses i artikel 5.3 första stycket första strecksatsen i förordning nr 1475/95.

53 Kommissionen och SMC har framför allt gjort gällande att den omständigheten att förordning nr 1400/2002 trätt i kraft i sig kan medföra att det finns ett behov av en omorganisering av säljorganisationen. Kommissionen anser inte att en leverantörs värdering av ett sådant behov kan underkännas av nationell domstol eller skiljedomstol. SMC har gjort gällande att den omständigheten att förordningen trätt i kraft i detta fall i sig medförde ett behov av en genomgripande omorganisation av säljorganisationen i Danmark, särskilt eftersom det skedde en övergång från ett system med ensamrätt och områdesskydd till ett selektivt distributionssystem utan områdesskydd och med verkstäders rätt att få auktorisation om de uppfyllde vissa kvalitetskrav.

54 Kommissionen påpekade i sin förklarande broschyr till förordningen att förordning nr 1400/2002 innebar väsentliga ändringar av det gruppundantag som gällde enligt förordning nr 1475/95. Det fastställs strängare bestämmelser i förordning nr 1400/2002 för vissa konkurrensbegränsningar som omfattas av förbudet i artikel 81.1 EG.

55 Enligt förordning nr 1400/2002 tillåts inte gruppundantag för aktiv och passiv försäljning för de företag som deltar i ett selektivt distributionssystem (artikel 4.1 b i, 4.1 b iii, 4.1 d och 4.1 e), med följd att gruppundantag förbjuds för kombinationen av ensamrätt och selektiv distribution som omfattades av undantag enligt förordning nr 1475/95 (artikel 3.8–3.10 i förordningen).

56 För att komma i åtnjutande av det gruppundantag som föreskrivs i förordning nr 1475/95 var leverantörerna emellertid inte skyldiga att inkludera sådana konkurrensbegränsningar som avses i artikel 81.1 EG i avtalen över huvud taget. Förordningen, som i likhet med förordning nr 1400/2002 avsåg tillämpningen av artikel 81.3 EG, gav liksom denna endast de ekonomiska aktörerna i den berörda sektorn vissa möjligheter att, trots att det förekom vissa konkurrensbegränsande villkor i sälj- och serviceavtalen, undanta dessa från förbudet i artikel 81.1 EG. I

förordningarna åläggs emellertid inte företagen att använda sig av dessa möjligheter genom att anta begränsande bestämmelser som direkt påverkar giltigheten eller innehållet av avtalsvillkor eller enligt vilka avtalsparterna skall anpassa avtalet till förordningen (se, för ett liknande resonemang, dom av den 18 december 1986 i mål 10/86, VAG France, REG 1986, s. 4071, punkterna 12 och 16, av den 5 juni 1997 i mål C-41/96, VAG, REG 1997, s. I-3123, punkt 16, och av den 30 april 1998 i mål C-230/96, Carbour, REG 1998, s. I-2055, punkt 47).

57 Även om det gruppundantag som föreskrivs i förordning nr 1475/95 endast, som SMC har framhållit, kunde erhållas om försäljaren har ålagts skyldigheten att utföra reparationer, underhåll och service i samband med återtagande av fordon (artikel 4.1.1, 4.1.6 och 5.1.1 i förordningen), kan det varken erhållas något gruppundantag enligt förordning nr 1400/2002 för begränsningar av återförsäljarnas möjligheter att ingå underentreprenörsavtal för reparations- och underhållstjänster med auktoriserade reparatörer eller för begränsningar av den auktoriserade reparatörens möjligheter att inskränka sin verksamhet till sådana aktiviteter (artikel 4.1 g och 4.1 h i förordningen), så förbjuds inte en återförsäljare i förordning nr 1400/2002 att även fortsättningsvis utföra sådana tjänster som auktoriserad reparatör med av leverantören införd ensamrätt eller selektiv distribution.

58 Härav följer, såsom kommissionen påpekade när den besvarade fråga 20 i de förklarande anmärkningarna till förordning nr 1400/2002, att den omständigheten att förordning nr 1400/2002 trätt i kraft inte i sig medförde att det förelåg ett behov av att omorganisera säljorganisationen i den mening som avses i artikel 5.3 första stycket första strecksatsen i förordning nr 1475/95.

59 Till följd av de betydande ändringar i undantagsordningen som infördes genom förordning nr 1400/2002 kan den omständighet att förordningen trätt i kraft ha medfört att vissa leverantörer genomförde ändringar i sina distributionsavtal för att

säkerställa att avtalen även fortsättningsvis omfattades av gruppundantaget i förordningen. Så har särskilt kunnat vara fallet om avtalet ingåtts i enlighet med den ordning som gällde enligt förordning nr 1475/95 och således innehöll "särskilt allvarliga" begränsningar i den mening som avses i artikel 4.1 i förordning nr 1400/2002.

60 Det är nämligen på grund av de betydande ändringar som infördes genom förordning nr 1400/2002 som det föreskrivs i artikel 10 i denna förordning att förbudet enligt artikel 81.1 EG inte skall gälla från och med den 1 oktober 2002 till och med den 30 september 2003, i fråga om avtal som redan gäller den 30 september 2002 och som inte uppfyller de villkor för undantag som anges i denna förordning, men som uppfyller de villkor för undantag som anges i förordning (EG) nr 1475/95.

61 Som framgår av skäl 36 i förordning nr 1400/2002 kan de ändringar som leverantörerna skall genomföra i sin säljorganisation till följd av att förordning nr 1400/2002 trätt i kraft således, eftersom artikel 5.3 första stycket första strecksatsen är en undantagsregel, endast vara en anpassning av de avtal som redan gällde när förordning nr 1475/95 upphörde att gälla under övergångsperioden. En sådan anpassning innebär inte automatiskt att avtalen sägs upp enligt nationell rätt och inte heller att hela eller en väsentlig del av säljorganisationen automatiskt behöver omorganiseras, vilket VS med rätta påpekade vid förhandlingen.

62 Även om den omständigheten att förordning nr 1400/2002 trätt i kraft inte automatiskt innebar ett behov av att omorganisera säljorganisationen, kan det dock i vissa fall, på grund av att varje leverantör har organiserat sin säljorganisation på sitt sätt, medföra behov av ändringar som är så betydande att de skulle kunna betraktas

som en verklig omorganisation av säljorganisationen i den mening som avses i artikel 5.3 första stycket första strecksatsen i förordning nr 1475/95.

63 Det kan bland annat finnas behov av en omorganisation i den mening som avses i ovannämnda bestämmelse om en leverantör, som innan förordning nr 1400/2002 trädde i kraft kombinerade ensamrätt och selektiv distribution, för att även fortsättningsvis kunna utnyttja gruppundantaget, valde att organisera sin säljorganisation som ett selektivt distributionssystem eller valde att behålla ett system med ensamrätt för försäljning och samtidigt införde ett selektivt distributionssystem för service av auktoriserade reparatörer.

64 Det är emellertid nationella domstolar och skiljedomstolar, vilket framgår av vad som sagts i punkterna 28–38 i denna dom, som, mot bakgrund av alla faktiska omständigheter i målet och särskilt den bevisning som leverantören har lagt fram, skall bedöma om de ändringar som leverantören har gjort utgör en faktisk omorganisation av säljorganisationen och om behovet av denna uppstått till följd av att förordning nr 1400/2002 trätt i kraft.

65 Svaret på fråga 11 är således att den omständigheten att förordning nr 1400/2002 trätt i kraft inte i sig medför att det föreligger ett behov av en omorganisation av säljorganisationen i den mening som avses i artikel 5.3 första stycket första strecksatsen i förordning nr 1475/95. Ikraftträdandet kan emellertid på grund av det sätt på vilket leverantören har valt att organisera sin säljorganisation medföra ett behov av ändringar som är så betydande att de utgör en faktisk omorganisation av säljorganisationen i den mening som avses i denna bestämmelse. Det är nationella domstolar och skiljedomstolar som skall bedöma om så är fallet mot bakgrund av samtliga faktiska omständigheter i målet.

Rättegångskostnader

66 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i målet vid den nationella domstolen utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den nationella domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (tredje avdelningen) följande:

Artikel 5.3 första stycket första strecksatsen i kommissionens förordning (EG) nr 1475/95 av den 28 juni 1995 om tillämpningen av fördragets artikel [81].3 på vissa grupper försäljnings- och serviceavtal för motorfordon skall tolkas enligt följande:

— **Den omständigheten att det finns "ett behov av en omorganisation av hela eller en väsentlig del av säljorganisationen" förutsätter en betydande ändring, såväl innehållsmässigt som geografiskt, av den berörda leverantörens säljorganisation som skall vara motiverad av ekonomiska effektivitetsskäl som grundas på objektiva, interna eller externa, omständigheter, som, mot bakgrund av den konkurrenssituation som leverantören befinner sig i, skulle kunna skada den nuvarande säljorganisationens effektivitet om den inte omorganiserades skyndsamt. Eventuella ekonomiskt ofördelaktiga**

följder för en leverantör av att återförsäljaravtalet sägs upp med en uppsägningstid på två år är relevanta i detta sammanhang. Nationella domstolar och skiljedomstolar skall mot bakgrund av alla faktiska omständigheter i målet bedöma om villkoren är uppfyllda.

— Det är leverantören som skall bevisa, när en försäljare bestrider, vid nationell domstol eller skiljedomstol, att det är rättsenligt att säga upp ett avtal med ett års uppsägningstid, att villkoren för att använda sig av rätten till en uppsägningstid på ett år i denna bestämmelse är uppfyllda. Frågan hur bevisbördan skall fullgöras avgörs av bestämmelser i nationell rätt.

— En leverantör som säger upp ett återförsäljaravtal med stöd av denna bestämmelse behöver varken motivera uppsägningsbeslutet formellt eller lägga fram en omorganisationsplan före uppsägningen.

— Den omständigheten att kommissionens förordning (EG) nr 1400/2002 av den 31 juli 2002 om tillämpningen av artikel 81.3 i fördraget på grupper av vertikala avtal och samordnade förfaranden inom motorfordonssektorn medför inte i sig att det föreligger ett behov av en omorganisation av säljorganisationen i den mening som avses i artikel 5.3 första stycket första strecksatsen i förordning nr 1475/95. Ikraftträdandet kan emellertid, på grund av det sätt på vilket leverantören har valt att organisera sin säljorganisation, medföra ett behov av ändringar som är så betydande att de utgör en faktisk omorganisation av säljorganisationen i den mening som avses i denna bestämmelse. Det är nationella domstolar och skiljedomstolar som skall bedöma om så är fallet mot bakgrund av samtliga faktiska omständigheter i målet.

Underskrifter